Ομήρου *Ιλιάδα*
Ραψωδία Γ: «Τειχοσκοπία»
(στ. 121-244)

ΔΟΜΗ & ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

- Ο ποιητής προσπαθεί να παρουσιάσει τα σπουδαιότερα γεγονότα του Τρωικού πολέμου και να μας δώσει μια όσο το δυνατόν πληρέστερη εποπτεία του έπους, που έχει ως θέμα ένα επεισόδιο το οποίο συνέβη τον 10ο χρόνο του πολέμου.
  Τοποθετεί λοιπόν στο σημείο αυτό την τειχοσκοπία (η άνοδος των γερόντων της Τροίας πάνω στον Πύργο του τείχους στις Σκαιές Πύλες για να δουν την μονομαχία του Μενέλαου και του Πάρη & η παρουσίαση των αρχηγών των Αχαιών από τον Πρίαμο και την Ελένη), ενώ, υποτίθεται, αυτά θα έπρεπε να είχαν συμβεί τον πρώτο χρόνο του πολέμου. Με αυτόν τον τρόπο μας δημιουργείται η εντύπωση ότι ο πόλεμος αρχίζει τώρα.

- **Οι εικόνες της ενότητας**

α) Η Ελένη μπροστά στον αργαλειό της υφαίνει τους πολέμους των Αχαιών και των Τρώων.
β) Οι δημογέροντες των Τρώων καθισμένοι στον πύργο του τείχους εντυπωσιάζονται από το πέρασμα της Ελένης.
γ) Οι δύο στρατοί, ο ένας απέναντι στον άλλον, εν αναμονή της μονομαχίας Πάρη & Μενέλαου
δ) Ο Πρίαμος και η Ελένη συνομιλούν πάνω στον πύργο των Σκαιών Πυλών, αντικρίζοντας τους αρχηγούς των Αχαιών.

Ι. ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (ΙΔΕΕΣ – ΑΞΙΕΣ)

- **Τιμή και αναγνώριση του αντιπάλου**: ο Πρίαμος αποδίδει τιμές και αναγνωρίζει την αξία και τις αρετές των αρχηγών των Αχαιών
- **Θέλημα – Ευθύνη των θεών**: ο Πρίαμος αποδίδει τον πόλεμο Αχαιών και Τρώων στο θέλημα των θεών
- **Ενανθρώπιση**: η Ίρις (αγγελιοφόρος των θεών) παίρνει την μορφή της Λαοδίκης, κόρης του Πριάμου, για να πείσει την Ελένη να παρουσιαστεί στα τείχη, από όπου μπορεί να παρακολουθήσει τη μονομαχία Πάρη & Μενέλαου
- **Οι Διόσκουροι (Δίδυμοι)**: Οι Διόσκουροι είναι αδερφοί της Ελένης και παιδιά της Λήδας. Ο Πολυδεύκης και η Ελένη όμως είχαν πατέρα τον Δία, ενώ ο Κάστορας ήταν γιος του θνητού συζύγου της Λήδας, του Τυνδάρεω. Συχνά στην αρχαία ελληνική μυθολογία το ασυνήθιστο φαινόμενο της **γέννησης διδύμων** ερμηνεύεται ως εξής: ο ένας θεωρείται γιος θεού και ο άλλος θεωρείται γιος θνητού. Άλλο παράδειγμα διδύμων είναι ο Ηρακλής & ο Ιφικλής.
  [Κόρη της Λήδας και του Τυνδάρεω ήταν και η Κλυταιμνήστρα.]

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΥΛΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ – ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- **Υφαντική τέχνη**: Η υφαντική τέχνη αποτελούσε μέρος των ασχολιών των γυναικών της αριστοκρατικής τάξης. (Το θέμα της γυναίκας που υφαίνει το χρησιμοποιεί ο Όμηρος και σε άλλο σημείο των επών του.)
- **Υπηρέτριες («θεράπαινες»)**: Στα ομηρικά έπη μια γυναίκα αριστοκρατικής γενιάς συνοδευόταν συνήθως από δύο υπηρέτριες όταν συναντούσε άνδρες (πχ η πρώτη εμφάνιση της Πηνελοπης στην *Οδύσσεια*). [Θεραπεύω = υπηρετώ]
- **Η γυναίκα ως έπαθλο (βραβείο)** που δίνεται στον νικητή μετά τη μονομαχία: «ο νικητής ομόκλινη θα σ' έχει αγαπημένη» (στ. 138)
- **Ρόλος γερόντων**: οι γέροντες, λόγω της ηλικίας, δεν συμμετείχαν πλέον σε μάχες, αλλά ήταν δεινοί ομιλητές στις συνελεύσεις
- **Σκήπτρο**: Γενικά το σκήπτρο συμβόλιζε κάθε δημόσια υπηρεσία. Όποιος το κρατούσε σε δημόσια συνέλευση είχε το δικαίωμα λόγου.

ΙΙ. ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ

- **Επιβράδυνση:** Η τειχοσκοπία και η εμφάνιση της Ελένης στα τείχη αποτελεί **επιβράδυνση**, ένα επικό τέχνασμα που έχει σκοπό

  α) να παρουσιάσει καλύτερα μερικούς σημαντικούς ήρωες του έπους και μάλιστα μέσα από τα μάτια των αντιπάλων τους.

  β) να ξαναζωντανέψει στη μνήμη των ακροατών η αρπαγή της Ελένης και να χρησιμοποιηθεί η ομορφιά της ως κίνητρο για τον Τρωικό πόλεμο και έπαθλο για την επικείμενη μονομαχία.

  γ) να εντείνει την αγωνία των ακροατών-θεατών σχετικά με την αναμενόμενη σύγχρονη αναμέτρηση
- **Επική ειρωνεία:** Η αναζήτηση από την Ελένη των δύο αδελφών της, του Κάστορα και του Πολυδεύκη, βοηθάει τον ποιητή να κλείσει ομαλά τη συζήτησή της με τον Πρίαμο και γενικότερα τη σκηνή της «τειχοσκοπίας», ενώ παράλληλα δημιουργεί **επική ειρωνεία** (στ. 243-4), καθώς ο ακροατής-αναγνώστης μαθαίνει ότι τα αδέρφια της Ελένης έχουν πεθάνει, ενώ η ηρωίδα το αγνοεί.
- **Η «παρουσίαση» της ομορφιάς της Ελένης μέσα από τα σχόλια των πρωτόγερων:**
  «Κρίμα δεν έχουν οι Αχαιοί, δεν έχουν κρίμα οι Τρώες/ χάριν ομοίας γυναικός τόσον καιρό να πάσχουν./ Τωόντι ομοιάζει ωσάν θεάς η τρομερή θωριά της/ αλλά και ως είναι ασύγκριτη καλύτερα να φύγει/ παρά να μείνει συμφορά σε μας και στα παιδιά μας.» (στ.156-160)
- Η περίφημη ομορφιά της παρουσιάζεται από τον ποιητή, όχι μέσα από περιγραφή αλλά έμμεσα, μέσα από τα σχόλια των πρωτόγερων για την ακτινοβολία που εξέπεμπε.
- Το εγκώμιο πλέκεται όχι από συμπατριώτες της Ελένης, αλλά από «αλλοεθνείς» της.
- Σε κάθε ομηρική μονομαχία το έπαθλο (Ελένη) θα έπρεπε να βρίσκεται στο χώρο όπου γινόταν η σύγκρουση των δύο αντιπάλων.
- **Παρομοιώσεις:**
- στ. 222: πολύ εκφραστική η παρομοίωση των λόγων του Οδυσσέα με «πυκνές χιονόψυχες»
- στ. 152: οι γέροντες που συζητούν ατελείωτα παρομοιάζονται με τους «τζίτζικες» που «τερετίζουν γλυκά» πάνω στα δέντρα
- στ. 197: ο Οδυσσέας παρομοιάζεται με «τρανό δασύμαλλο κριάρι», που ξεχωρίζει μέσα στο στρατό των Αχαιών

  Όλες οι παρομοιώσεις είναι παρμένες από τη φυσική ζωή.
- **Στερεότυπα ή τυπικά επίθετα:** των χαλκοφόρων Αχαιών, των ιπποδάμων Τρώων, κραταιός Ατρείδης Αγαμέμνων, πολύβουλος Λαερτιάδης Οδυσσέας, ο Αίας ο γιγάντιος των Αχαιών ο στύλος (έρκος Αχαιών), μακρόπεπλη Ελένη γυνή θεία, λευκόχερη Ελένη, γοργόποδη θεά
- **«Έκφρασις» (Η περιγραφή του υφαντού της Ελένης):** Η περιγραφή ενός πραγματικού ή φανταστικού έργου των εικαστικών τεχνών είναι γνωστή με τον όρο «έκφραση». Πολύ γνωστή φανταστική «έκφραση» είναι για παράδειγμα και η περιγραφή της ασπίδας του Αχιλλέα στη ραψωδία Σ της *Ιλιάδας*.

  Το υφαντό της Ελένης δε δηλώνει μόνο πόσο αισθητός είναι ο πόλεμος στο εσωτερικό της πόλης, αλλά και πόσο αυτό απασχολεί την ηρωίδα, που αισθάνεται υπεύθυνη για όσα συμβαίνουν. Το γεγονός μάλιστα ότι το υφαντό απεικονίζει όσα υποφέρουν για χάρη της οι Αχαιοί και οι Τρώες προσδίδει στην ύφανσή του ακόμη πιο τραγική διάσταση.

ΙΙΙ. ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ

- **Συναισθήματα και στάση της Ελένης**

  - Η Ελένη νιώθει λαχτάρα για τον πρώτο της άντρα και νοσταλγία για την πατρίδα και τους γονείς της

  - ενοχές, ντροπή, αίσθημα ευθύνης διότι έγινε αιτία του πολέμου

  - Είναι δυστυχισμένη, πάσχει, υποφέρει, νιώθει βαθιά πίκρα για τις συμφορές που προκάλεσε στους δύο λαούς.

  - Αισθάνεται σεβασμό για τον Πρίαμο.

  - Ταυτόχρονα παρουσιάζεται πολύ όμορφη, μέσα από τα σχόλια των Τρώων δημογερόντων.
- **Στάση Πριάμου**
- Ο Πρίαμος φέρεται στην Ελένη πατρικά, με κατανόηση και καλοσύνη
- Απο-ενοχοποιεί την Ελένη, λέγοντας ότι η ευθύνη δεν είναι δική της αλλά των θεών
- Η ευγένεια και αξιοπρέπειά του φαίνεται ιδιαίτερα από το ότι τιμά και αναγνωρίζει τον αντίπαλο: μιλά επαινετικά και αποδίδει τιμές στους αρχηγούς των Αχαιών, Αγαμέμνονα, Οδυσσέα, Αίαντα. [Ο Πρίαμος

επιμένει περισσότερο στην εξωτερική εμφάνιση των ηρώων. Η Ελένη που τους γνωρίζει καλά δίνει και τα ψυχικά τους χαρίσματα.]